

Kitap İncelemesi

Gönderim Tarihi: 16.12.2024

Kabul Tarihi: 11.02.2025

Yayın Tarihi: 30.06.2025

Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2025, 5(1): 209-213

Book Review

Received Date: 16.12.2024

Accepted Date: 11.02.2025

Published Date: 30.06.2025

DOI Number: 10.59902/yazit.1602809

YENİ YÜZYILIN KİLİT ANLATISI: TÜRK EDEBİYATINDA MİLENYUM KUŞAĞI ÖYKÜCÜLÜĞÜ ADLI ESER ÜZERİNE BİR İNCELEME

The Main Narrative of the New Century: A Study on the Work Named: *Türk Edebiyatında Milenyum Kuşağı Öykücülüğü*

Cemile GÖRHAN*

ÖZ

Yaşanmış veya yaşanması muhtemel olayların kısa bir plan içerisinde anlatıldığı edebî türe öykü/hikâye denir. Türk öykü/hikâye dönemecine bakıldığında adlandırmadan itibaren başlayan bir ikiliğin bu türün müstakil bir form şekline girmesini geciktirdiği görülür. Özellikle tahkiye içeren her anlatının hikâye/öykü olarak anılması da bu tarz metinleri belli bir bağlama oturtmakta araştırmacılara zorluk çıkaran taraflardandır. İlk defa 19. yüzyılda Avrupalı edebî türlerle karşılaşan Türk edebiyatı, öykü/ hikâye ile de bu asırdan itibaren tanışır. Batılı tarza uygun yazılmaya çalışılan bu metinler Tanzimat dönemi Türk edebiyatından itibaren sahada yayılır. Böylece bu türün etki alanını genişletmesi Türk edebiyatının ilerleyen tarihî dönemlerine dek devam eder ve hem nicelik hem de nitelik bakımından bir artış söz konusu olur. Ancak bu artışın aksine söz konusu edebî türü edebiyat tarihi bağlamında ele alan ve derinlemesine bir araştırma malzemesi haline getiren çalışmaların sayısı oldukça azdır. Tanıtımını yaptığımız bu çalışma, Türk edebiyatında öykü/hikâye türünün 2000’li yıllar sonrasındaki gelişim sürecini baz alarak “Milenyum Kuşağı” olarak anılan dönem sanatçılarını ve verilen eserleri düzenli bir araştırma hâlinde sunar. Çalışma, öykü/hikâye türüne yönelik dönem araştırmaları arasındaki bir eksikliği giderdiğinden sahasında ilk olma açısından değer arz eder.

Anahtar Sözcükler: Türk öykücülüğü, hikâye, milenyum kuşağı, edebiyat, kitap tanıtımı

ABSTRACT

The literary genre in which lived or probable events are narrated in a short plan is called story/tale. When we look at the Turkish story/tale period, it is seen that a duality starting from the naming delayed the emergence of this genre as an independent form. Especially the fact that every narrative that includes narration is called story/tale is one of the aspects that makes it difficult for researchers to place such texts in a certain context. Turkish literature, which first encountered European literary genres in the 19th century, also became acquainted with story/tale from this century onwards. These texts, which were tried to be written in accordance with the Western style, spread in the field starting from the Tanzimat period Turkish literature. Thus, the expansion of the area of influence of this genre continued until the later periods of Turkish literature and there was an increase in both quantity and quality. However, in contrast to this increase, the number of studies that examine this literary genre in the context of literary history and turn it into an in-depth research material is quite low. This study that we are introducing presents the artists of this period known as the “Millennium Generation” and the given works in an organized research, based on the

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul-Türkiye. E-posta: cgorhann06@gmail.com. ORCID: 0000-0001-9371-5459.

development process of the story/tale genre in Turkish literature after the 2000s. It is valuable in terms of being the first in its field, as it fills a gap among the period researches on the story/tale genre.

Keywords: Turkish Storytelling, story, millennium generation, literature, book review

Can, Muhammet (2024). *Türk Edebiyatında Milenyum Kuşığı Öykücülüğü*. İstanbul: Kriter Yayınevi, 444 sayfa.

19. yüzyılda modern Türk edebiyatının kuruluşu ile yeni bir edebî tür olan öykü ile de tanışılır. Oysa Türk edebiyatı “hikâye”ye pek yabancı değildir. Modern Türk öyküsünün ilerleyiş sürecine bakıldığında geçiş dönemi metinleri olarak kabul edilen ve modern öykünün teknik kalıplarına uymamakla beraber onunla benzer özellikler taşıyan anlatılar vardır. 1852’de Giritli Aziz Efendi tarafından yazılan *Muhayyemat* ile 1872-1875 yılları arasında tamamlanan Emin Nihat’ın tertip ettiği *Müsameretname* isimli eserler bu bağlama örnek olarak verilebilir. Ancak bunları “Avrupalı hikâyenin çerçevesine tam uymayan yapılarından dolayı” (Kahraman, 2015: s. 14) ara eser başlıkları ile derecelendirmek daha doğru bir yaklaşımdır. İlk defa Ahmet Mithat Efendi’nin *Kıssadan Hisse’si* ile görünüm kazanan Batılı öykü, Sami Paşazade Sezai’nin 1892 tarihli *Küçük Şeyler*’iyle modern anlayışa yaklaşır. Türk öyküsünde teknik açıdan iyileşme ise Halit Ziya’nın öykülerinden itibaren devam eder.

Türk edebiyatında yazılı düzlemde çoğalmaya başlayan Batılı tarz hikâyenin en temel sıkıntılarından biri adlandırma meselesidir. Bu tür nezdinde görülen isim ikiliği uzun süre devam eder. Çift adlandırmanın yanı sıra hikâyenin roman türü ile de aynı anlama gelecek şekilde esnek anlam anlayışıyla sunulması bu başlık altında yazılan metinlerin müstakil şekilde gelişim sürecini geciktirir. İlk etapta tercihen “hikâye” başlığı ile tahkiyeli tüm anlatıları tek çatıda birleştiren anlayış zamanla ayrı bir yola girmeye çalışsa da bu kez Nurullah Ataç’ın yazılarıyla beraber hikâyenin yanına eş anlamlı bir sözcük olan “öykü” de yerleşir. Böylelikle günümüzde dahi devam eden öykü/hikâye eksenli çift başlı kavramsallaşma söz konusu olur. Araştırmacı Muhammet Can, çalışmasında öykü sözcüğüne ağırlık verdiğinden biz de tanıtım yazısında onun tercih ettiği yolu devam ettireceğiz.

Tanıtımını yaptığımız bu çalışma, Muhammet Can’ın hazırladığı, 2021 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde tamamlanan “Türk Edebiyatı’nda Milenyum Kuşığı Öykücülüğü” başlıklı doktora tezinden teşkil eder. Tez çalışmasının kitap formuna sokulma sürecinde yapılan biçimsel değişikliklerin yanında metnin özüne dokunulmamıştır. Can’ın da belirttiği üzere çalışma tertip edilirken ele alınan öykülerin etraflıca incelenmesine yardımcı olacak basılı yayımlar ve çevrim içi kaynaklar taranmış, incelenmiş ve derlenmiştir. Bu çalışma ışığında Türk edebiyat tarihi içerisinde “2000 sonrası” olarak tanımlanan milenyum döneminde öykünün gelişim serüveni aydınlatılır.

Milenyum kuşağı ile kastedilen, 2000 sonrası tarihî dönemdir. Bu tarih sonrasında ilgili türde eser veren yazarlar, yeni bir öykü anlayışı inşa eder. Bu sebeple 2000 sonrasında yetişen kuşağı bağlama uygun kategorilere ayırmanın elzem olduğuna dikkat çeken araştırmacı, milenyum ile ayrı bir yola giren Türk öykücülüğünü tanımlamak adına devrin genel çerçevesini çizer. Bu kuşağın sanatçıların sanat eğilimlerini ve ana özelliklerini ortaya koyar. Bu bağlamda 1980'li ve 1990'lı yıllarda doğmuş ve edebî ürünlerini 2000'li yıllardan itibaren vermeye başlamış sanatçıların sanat anlayışlarındaki paralelliklerin yanında ayrışan tarafların tespiti yapar.

Bu dönemin kendi içindeki özelliklerini aktarmadan önce kuşak tanımı üzerinde durmak gerekir. Muhammet Can, çalışmasında kuşak vurgusunu sosyolojik temellere dayandırarak yapar. Türk öykücülüğünü kuşak adlandırmaları üzerinden örneklerle açıklayarak çalışmasını sürdürür. Türk öykücülüğünün kilit noktası olan 1980 sonrasını ele alırken bu dönemin ayırt edici kısımlarının arka planındaki siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadi sebeplerin yanı başında yayıncılık dünyasına da değinir. Kuşakların oluşumunda öykülere zemin oluşturan dergiciliğin yayılmasını takiben 2000'li yıllarda oluşmaya başlayan yeni bir anlayışı müjdeler.

2000 sonrasındaki Türk öykücülüğünün durumuna bakıldığında 1950'lerde görülen bir anlayışın nüksettiği fark edilir. Bu kuşakta da tıpkı 1950'lerde olduğu gibi yeni bir biçim arayışı etrafında ve değişik temalar eşliğinde birbirinden ayrı kollarda gezen öykücüler yetişir. Türk öykücülüğünün 2000 yılı ve sonrasındaki macerasını "Milenyum Dönemi" başlığı ile inceleyen çalışmanın esas dört kısımdan oluşur. Giriş ve sonuç başlıkları ile bütünlenen çalışmanın özünü içerik ve yapı ile ilgili kısımlar oluşturur. Araştırma özellikle içerik ve yapı esasları üzerinden temellendirilir. İçeriğe dair bilgilerin incelendiği bölümde bu kuşağa mensup öykücülerin işlediği temaların vardığı çeşitli kollar sınıflandırılır. Bireysel ve toplumsal odaklı bu temalar çeşitli şahıslar üzerinden anlatılır. Yapı kısmı ele alınırken anlatıcının konumu başta olmak üzere çeşitli anlatıma dair teknikler üzerinde durulur. Üstkurmaca ve metinlerarasılık yöntemleri başta olmak üzere fantastik ve büyüü gerçekçilik akımlarının bu kuşağı şekillendirmesi tartışılır. Çalışma sonlandırılırken bu kuşağın bir temele oturtulmasının ardından geleceğine yönelik tasarımlar sıralanır. Böylece Türk öykücülüğünün tarihî dönemecinin vardığı son olarak aydınlatılır. Bu çalışmanın izlediği metot takip edilmek suretiyle aynı sürecin roman, şiir ve tiyatroya da uyarlanabileceğinin ipuçları verilir ve araştırma tamamlanır.

Kitabın güçlü tarafı; yazarın el değmemiş bir sahaya analiz derinliği eşliğinde taze bakış açıları sunmasında ve kullandığı kaynakların çeşitliliğinde yatar. Çalışmanın araştırma sahasının 2000 yılı ve sonrasını kapsamaması, araştırmacıyı birtakım sorunlar ile baş başa bırakır. Bu sıkıntının kaynakları arasında en büyük problem, araştırmanın sistematüğini düzene oturtmak adına bir sınır belirleme meselesidir. Can, bu sınırlandırmayı yaparken kalıcı olabilecek sanatçıları eleme-seçme

yöntemiyle belirleme esasına uyarak en az iki öykü kitabı bulunan öykücùleri seçmenin yanında kitapların yayımlandığı mecraların da sahasında tanınmış yayınevleri olmasına özen gösteren bir anlayış gözetir. Bu doğrultuda çalışma boyunca 1980 sonrasında doğmuş ve 2000’li yıllarda eser vermiş 29 öykü yazarı ve onların yazdığı toplam 84 öykü kitabı seçilir ve incelenir.

Bu araştırma, Türk öykücülüğünün 2000 sonrasında Milenyum dönemi olarak adlandırılan süreç içerisinde geçirdiğı evrimi ve gelişim aşamalarını takip eden tek çalışma olduğundan yeni Türk edebiyatı sahasının mihenk taşlarından biri olmaya adaydır. Muhammet Can’ın araştırma boyunca hem metin düzleminde hem de alt metin dahilinde vurguladığı en temel nokta, Türk öyküsüne yönelik yapılan araştırmaların romana, şiire hatta tiyatroya nazaran az sayıda olmasının yarattığı boşluğun görmezden gelinmemesi gerektiğidir. Araştırmacının nezdinde bu tür çalışmaların azlığı, Türk edebiyatında öykü türünün gelişim sürecini yeterince aydınlatamamakla beraber Türk edebiyatı tarihinin de eksik kalmasına yol açar.

1800’lerin sonlarından itibaren Türk edebiyatı sahasına dahil olan öykü bir asrı geçen bir geçmişe sahiptir. 21. yüzyıla dek bu türün genel serüvenine bakılırsa Sami Paşazade ile başlayıp Halit Ziya ile yükselen, Ömer Seyfettin’in yücelttiğı, Tanpınar’ın rüyalara bulaştırdığı, Sait Faik ile denize ve sokağına karışan, Mustafa Kutlu ve Oğuz Atay ile zengin ve özgün çağrışımlarla dolu metinler silsilesi vardır. Uzun yıllar kendi öz formunu/şeklini bulmaya çalışan Türk öyküsü 1980’li yıllardan itibaren romanın alt türü olma vasfından yavaş yavaş sıyrılır. Bu ispat süreci öykü türünde yazılan eserlerin sayıca ve nitelikçe artmasının yanında öyküye yönelik teorik araştırmaların artmasıyla da ilişkilidir. Böylelikle milenyum döneminde yazılan öykülere gelindiğinde bu türün Türk edebiyatında kat ettiği yol oldukça uzundur. Tanıtımını üstlendiğimiz bu çalışma ile alanda bir eksiklik giderilir ve alan araştırmacılarına baş ucu niteliğinde bir eser miras bırakılır. Araştırmacının çalışma genelinde edebiyatın güncelliğı meselesini hatırlatması, bütününde ise öykü türünün edebiyat tarihi içerisindeki konumunu vurgulaması kayda değerdir. Öykünün edebiyat tarihi içerisindeki yerini vurgulamak edebiyat sosyolojisinin de sınırlarına dahil olduğundan çalışmada öykü türünden hareketle edebiyattan topluma yayılan bir panorama da göze çarpar. Muhammet Can, günceli yakalarken peşine tarihi de katarak edebiyat tarihinde kalıcı bir yer edinmeyi hedefler.

Kaynakça

Can, Muhammet (2024). *Türk Edebiyatında Milenyum Kuşağı Öykücülüğü*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Kahraman, Alim (2015). *Modern Türk Hikâyesi*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu çalışma ile ilgili yazarın beyan ettiği herhangi bir not bulunmamaktadır.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmanın tüm bölümleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author’s Note: There are no any notes declared by the author regarding this study.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.